

İşletme ve Muhasebe Eğitimi Müfredatı Yeterince Sürdürülebilir mi? Türkiye ve Diğer Ülke Üniversitelerinin Müfredatlarının Doküman Analizi ile Karşılaştırılması¹

Is Business and Accounting Education Sufficiently Sustainable? Comparison of Curriculum of Turkey And Other Country Universities By Document Analysis

İlknur ERGÜN*
Zeliha KALDIRIM**
İrem ÖZCAN***

ÖZ

Geleneksel muhasebe yapısı kurumsal sürdürülebilirlik konusunda işletme paydaşlarının beklentilerine yeterince cevap verememektedir. Bu sebeple sürdürülebilirliği de göz önüne alan sürdürülebilirlik muhasebesi, çevre muhasebesi, entegre raporlama gibi yeni muhasebe yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla sürdürülebilirlik kavramının muhasebeye entegrasyonu ile muhasebe eğitiminden beklentiler de değişmiştir. Buradan hareketle çalışmada, üniversite derecelendirme kuruluşları arasında yer alan Times Yükseköğretim Kuruluşu'nun 2021 yılı için belirlediği eğitim-öğretim kategorisi, Muhasebe ve Finansman alanı dünya sıralamasında yer alan ilk 25 üniversite ile bu sıralamada yer alan Türk üniversitelerinin ilk 25'i tespit edilmiş ve müfredatlarındaki sürdürülebilirlik ve türevleri ile ilgili derslerin varlığı doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmada üniversitelerin İşletme, Yönetim, Muhasebe ve Finansman bölümlerinin lisans, yüksek lisans ve doktora müfredatları analiz edilmiş, ardından Türkiye ve diğer ülke üniversiteleri karşılaştırılmıştır. Elde edilen verilere göre, sürdürülebilirlik konusunda işletme, yönetim ve muhasebe alanında eğitim veren yabancı üniversitelerin ders müfredatlarında eksiklikler olduğu, Türk üniversitelerinde ise bu eksikliğin çok daha dikkat çekici olduğu düşünülmektedir.

ANAHTAR KELİMELELER

Muhasebe Eğitimi, Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Eğitimi, Doküman Analizi

ABSTRACT

The traditional accounting structure is adequate to the expectations of business stakeholders regarding corporate sustainability cannot answer. For this reason, new accounting approaches such as sustainability accounting, environmental accounting, and integrated reporting have emerged that also take sustainability into account. Therefore, with the integration of the concept of sustainability into accounting, the expectations of accounting education have also changed. From this point of view, in the study, the education category determined by the Times Higher Education Institution, which is among the university rating agencies, for 2021, the first 25 universities in the world ranking in the field of Accounting and Finance, and the first 25 of the Turkish universities in this ranking were determined and their curriculums were determined. The document analysis method examined the existence of courses related to sustainability and its derivatives. In the research, the undergraduate, graduate, and doctoral curricula of the Business Administration, Management, Accounting, and Finance departments of the universities were analyzed, and then the world and Turkish universities were compared. According to the data obtained, it is thought that there are deficiencies in the curriculum of foreign universities that provide education on sustainability in business, management, and accounting, and this deficiency is much more striking in Turkish universities.

KEYWORDS

Accounting Education, Sustainability, Sustainability Education, Document Analysis

Makale Geliş Tarihi / Submission Date	Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance
14.06.2022	18.07.2022
Atıf	Ergün, İ., Kaldırım, Z. ve Özcan, İ. (2022). İşletme ve Muhasebe Eğitimi Müfredatı Yeterince Sürdürülebilir mi? Türkiye ve Diğer Ülke Üniversitelerinin Müfredatlarının Doküman Analizi ile Karşılaştırılması. <i>Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi</i> , 25 (25. Yıl Özel Sayısı), 314-324.

¹ Bu çalışma, "İşletme ve Muhasebe Eğitiminde Sürdürülebilirliğin Yeri: Türkiye ve Diğer Ülke Üniversitelerinin Müfredatlarının Doküman Analizi İle Karşılaştırılması" başlıklı bildirinin makale formatıdır.

* Öğr. Gör. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Muratlı Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, İşletme Yönetimi Programı, iergun@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4958-4815

** MEB, zelihabilmez@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7514-1006

*** Dr. Öğr. Üyesi, Haliç Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, iremozcan@halic.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0991-3848

GİRİŞ

Günümüzde meydana gelen pek çok doğal felaket, küresel iklim krizi ile ilişkilendirilmektedir. Daha önceleri yaşanacağı ifade edilen doğal felaketler, artık gelecekte yaşanacağı ifade edilen bir teori olmaktan çıkıp, şu anda gerçekleşmektedir (Ettinger vd., 2021:345). 2021 yılı Covid-19 ve küresel iklim krizinin etkilerinin gözle görülür biçimde yaşandığı bir yıl olmuş ve maliyetinin tüm dünya için çok ağır olduğu herkesçe kabul edilmiştir. Ancak bu yaşananlar sürpriz değil, beklenen bir sonuçtur (Bruyninckx, 2021).

Kapitalizmin hızla yükselmesi ve küresel iklim krizi arasında doğru orantılı bir ilişki söz konusudur. Finansal ve endüstriyel büyüme üzerine odaklanan 20. yy'ın savaş sonrası kapitalizmi, doğanın ve yaban hayatının yok edilmesini hiçe sayarken, tüketim toplumu olmayı gelişmişlik kabul etmiştir (Yalçın, 2021:112-113). Sanayi Devriminden itibaren insan faaliyetleri nedeni ile atmosfer ve yer yüzü ısısı sürekli yükselmeye başlamıştır (IPCC, 2021: A.1.2). Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde yapılan Hükümetler Arası İklim Değişikliği Panelinin (IPCC) 2021 yılı raporunda, küresel iklim sisteminin, dünyanın her yerinde binlerce yıldır hiç görülmediği kadar kötüleştiği bildirilmiştir (IPCC, 2021:8). Raporda bu kötüleşmenin sebebi olarak insan faaliyetlerine vurgu yapılmıştır. Kırmızı kodla yayınlanan bu raporda, gerekli tüm önlemler alınsa bile, küresel sıcaklığın düzene girmesinin 20-30 yıl süreceği ve hatta bazı değişimlerin binlerce yıl boyunca geri döndürülemeyeceği belirtilmektedir (Euronews, 2021).

Küresel iklim değişikliği, insan etkinlikleri ile atmosfere salınan sera gazı birikimlerindeki hızlı artış nedeniyle iklimde meydana gelen değişiklikler olarak tanımlanmaktadır (Sultanoğlu ve Özerhan, 2020:177). Doğal bir şekilde gerçekleşmeyen küresel iklim değişikliği son yıllarda bir kriz haline dönüşmüş ve sonuçları Covid-19 küresel salgını ile birlikte tehlikenin boyutunun daha fazla anlaşılmasına sebep olmuştur. Covid-19 salgını, nedenleri ve sonuçları ile değerlendirildiğinde artık gezegenin sınırlarının zorlandığını ve sürdürülemez hale geldiğini tüm insanlığa açıkça göstermektedir (Kardeşoğlu ve Yazıcı, 2021:114).

Sürdürülebilir kalkınma, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonunda “Gelecek nesillerin ihtiyaçlarından ödün vermeksizin günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma modeli” olarak tanımlanmaktadır (United Nations World Commission on Environment and Development, 1987). The World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) (2020), koronavirüs döneminin, ülkelerin bazı hata ve eksikliklerini ortaya çıkardığına vurgu yapmaktadır. Tespit edilen hata ve eksiklikler, ülkelerin başarı ölçütü olarak ekonomik büyümeye aşırı güvenmeleri, ülkelerin içinde ve ülkelerarası eşitsizlikler, küresel toplumu bir araya getiren zayıf normlar ve kurumlar, halk sağlığına yetersiz yatırım, her ne pahasına olursa olsun kısa vadeli iş değerini ve verimliliğini artırma amacı şeklinde sıralanmaktadır. Ortaya çıkan bu güvenlik açıkları, sürdürülebilirlik gibi finansal olmayan konuların yeterince dikkate alınmamasından kaynaklanmaktadır (Lodhia, Sharma ve Low, 2021:187). Günümüzde sürdürülebilir kalkınmanın sosyal ve çevresel konuları dikkate alarak, politika yapımcılar, örgütler ve kişisel düzeyde ele alınması gereken karmaşık bir kavram olarak ortaya çıkması nedeni ile sürdürülebilirlik muhasebesi de muhasebe literatüründe büyüyen bir etkiye sahiptir (Gray, 2010:47).

Son yirmi yılda sürdürülebilirlik muhasebesine olan ilgi önemli ölçüde artmıştır. Bu ilginin temelinde şirket faaliyetleri hakkında üretilen bilgilerde şeffaflık sağlama ve sürdürülebilirliği yönetmede yaşanan zorluklar için destek sağlama ihtiyaçları yer almaktadır. Sürdürülebilirlik muhasebesinin kapsamı konusunda farklı fikirler olmasına ve sürdürülebilirlikle ilgili sorunları aşmada sürdürülebilirlik muhasebesinin etkisi tartışılıyor olmasına rağmen, literatür muhasebecilerin çevre ve sürdürülebilirlik yönetimine dahil edilme zorunluluğu konusunda hemfikirdir. Bunun temel nedeni muhasebeciler tarafından üretilen bilgilerin orta ve üst yönetim tarafından kurumsal kararları verirken kullanılıyor olmasıdır (Schaltegger ve Zvezdov, 2015:334).

Sürdürülebilir kalkınma kavramının işletme düzeyinde ele alınmasına kurumsal sürdürülebilirlik adı verilmektedir (Signitzer ve Prexl,2008:2). Hissedarlar, çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler gibi doğrudan veya dolaylı olarak işletme paydaşları olan kişi ve kurumların ihtiyaçlarının, işletmeler tarafından, gelecekteki potansiyel paydaş ihtiyaçlarından ödün vermeksizin karşılanması kurumsal sürdürülebilirlik olarak ifade edilmektedir (Dyllick ve Hockerts, 2002:131). Muhasebenin temel ilkelerinden süreklilik kavramı gereğince baskı gruplarının ihtiyaçlarının işletmeler tarafından sürekli olarak karşılanacağı kabul edilmektedir. Ancak son yıllarda yaşanan pandemi ve aşırı doğa olayları, işletmelerin sürekliliğini korumalarının bu şartlarda ne kadar riskli olduğunu göstermiştir. İşletme yöneticilerinin süreklilik varsayımını değerlendirirken, ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri takip ederek, bu etkilere ilişkin bilgiler üretmesi gerekmektedir. Ancak geleneksel muhasebe sistemi, hissedarların kârlarını maksimize etmeye yönelik ekonomik faaliyetlere odaklanırken, sosyal ve çevresel etkilerin ölçülmesinde yetersiz kalmaktadır (Tüm, 2014:59-60).

Günümüzde, işletmelerin paydaşları sadece işletmelerin ne kadar kâr ettiği ile değil, bu kârın nasıl elde edildiği bilgisini de öğrenme beklentisindedirler. Bu beklentiye karşılık için kurumsal raporlamada köklü

değişimler meydana gelmiştir. İşletmeler tarafından finansal raporlamaya ilave olarak sırasıyla kurumsal yönetim raporlaması, sürdürülebilirlik raporlaması ve son olarak da entegre raporlamaya geçiş sürecine girilmiştir. Küresel boyutta yaşanmakta olan değişimlere ek olarak ekonomik, sosyal ve çevresel olguların şirket sürdürülebilirliğini doğrudan etkilediği artık sermaye sahipleri tarafından da görülmüştür. Yeni dönem yatırımcıları artık sürdürülebilir değere yatırım yapmanın önemini kavramış olarak kısa vadeli finansal performans bilgilerinin yanı sıra finansal olmayan performans sonuçlarını da öğrenme ihtiyacı içerisinde oldukları (Sultanoğlu ve Akdoğan, 2020:21). Bu ihtiyacı karşılamak ve geleneksel raporlamanın eksikliklerini gidermek amacıyla geliştirilen kurumsal raporlama şekli entegre raporlama olarak ifade edilmektedir (Alptekin ve Can, 2021:783).

Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC); kamuyu “kendileri ve gelecek nesiller için sürdürülebilir yaşam standartları ve çevre kalitesi arayanlar” olarak tanımlamakta ve muhasebe çalışanlarının yaptıkları çalışmalarda kamu yararını gözeterek biçimde hareket etmeleri gerektiğini belirtmektedir (IFAC, 2012:2-3). Bu durumda muhasebecilerin kamu yararına hareket ederken, kamunun sürdürülebilirlik konusundaki beklentilerine uygun hareket etmeleri gerektiği söylenebilir. Kurumsal sürdürülebilirlik raporlarının güvenilirliği konusunda muhasebeci olmayan kişi ve kurumlardan güvence hizmeti alınmaktadır. Ancak muhasebeci olmayan bu profesyonel kurum ve kuruluşlar, kamu çıkarlarını korumak için muhasebeciler ile aynı yükümlülüğe sahip değildir. Muhasebeciler, kurumsal sürdürülebilirlik raporlarında finansal olmayan bilgilerin de ölçülmesi, raporlanması ve denetlenmesi konusunda kamu güvenini sağlama yükümlülüğüne sahiptir (Boulianne, Keddie ve Postaire, 2018:329). Bu nedenle muhasebe çalışanlarının kamu çıkarları doğrultusunda sürdürülebilirlik muhasebesi uygulayabilmeleri ve gelecekte meydana gelebilecek çevresel sorunları önleyebilmeleri için sürdürülebilirlik eğitimi almış olmaları gerektiği düşünülmektedir (Bebbington ve Thomson, 2001:355; Sharma ve Kelly, 2014:142; Lodhia, Sharma ve Low, 2021:193). Pek çok teorisyen, sürdürülebilirlik için insani faaliyetlerin ve düşünme alışkanlıklarının yeniden yapılandırılmasının gerekli olduğu konusunda hemfikirdir. Eğitim kurumları ise sürdürülebilirlik için yeniden yapılanma sürecinde hayati öneme sahiptir (Lange ve Kerr, 2013:212).

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik raporlamasının bu kadar önemli olduğu günümüzde, değişen muhasebe bilgi ve beceri ihtiyaçlarını karşılayacak eğitimin üniversitelerde verilir verilmemesinin önem arz ettiği düşüncesinden hareketle, çalışmanın araştırma sorusu; “ Üniversitelerin İşletme, Yönetim ile Muhasebe ve Finansman bölümlerinin lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde ders müfredatlarındaki sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik muhasebesi ile ilgili derslerin varlığı hangi düzeydedir? ” şeklinde belirlenmiştir. Bu amaçla, THE Dünya Üniversiteleri Sıralaması eğitim-öğretim kategorisi, Muhasebe ve Finansman alanındaki ilk 25’e giren üniversiteler ve Türkiye’de ilk 25’e giren Türk üniversitelerinin lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde İşletme, Yönetim ile Muhasebe ve Finansman bölümlerinin ders müfredatı sürdürülebilirlik konusunun müfredat kapsamında yer alması bakımından incelenmiştir. Doküman analizi yöntemi ile yapılan araştırma sonuçları, sürdürülebilirlik konusunda analize dâhil edilen yabancı üniversitelerin ders müfredatlarında eksiklikler olduğunu, Türk üniversitelerinde ise bu eksikliğin çok daha dikkat çekici olduğunu göstermektedir.

Muhasebe eğitiminde sürdürülebilirliğin yeri ile ilgili olarak literatürde çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Hazelton ve Haigh (2010) tarafından, sürdürülebilir kalkınma ilkelerini lisansüstü muhasebe müfredatlarına dâhil etme üzerine proje geliştirilmiştir. Avustralya’da bulunan üniversitelerin lisansüstü muhasebe programlarının müfredatlarında değişikliğe gidilmiş ve öğrencilerin sürdürülebilirliği daha fazla incelemesini sağlayan seçmeli bir ders getirilmiştir. Ancak elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin mesleki yönelimleri, meslek kuruluşlarının geleneksel bakış açısı ve rekabet halindeki eğitim kurumlarının yoğun müfredatı sürdürülebilirliğin kalıcı müfredat değişikliğine entegrasyonunu engellemiştir.

Zulkifli (2011) mevcut muhasebe eğitiminin sosyal ve çevresel kaygıların bir parçası olan etik bilincin geliştirilmesinde yetersiz olduğu argümanından yola çıktığı çalışmada, Malezya’daki muhasebe eğitimcilerinin sürdürülebilirliğe yönelik bakış açılarını belirlemeyi amaçlamıştır. 222 eğitimci ile yapılan anket çalışmasının sonucunda, eğitimcilerin, sosyal ve çevresel farkındalığın arttırması ve öğrencilerin etik değerleri içselleştirebilmeleri için sürdürülebilirlik eğitiminin gerekliliğini vurguladıkları görülmüştür.

Accounting Education dergisinin 2013 yılı, 22. cilt ve 4. sayısı sürdürülebilirlik ve muhasebe eğitimi temalıdır. İlgili sayı içerisinde Gray, Laine ve Contrafatto sürdürülebilirlik ile muhasebe ve finans eğitimi arasındaki etkileşimi inceleyen literatür eksikliğini eleştirmiştir. Bu çalışmalarda “The Elephant in The Classroom” olarak ifade edilen ve görmezden gelinen gerçekler üzerinde odaklanılan öğretim tekniği kullanılarak sınıf içerisinde sürdürülebilirlik kavramına nasıl yaklaşıldığı ortaya konulmuştur.

Botes, Low ve Chapman (2014) çalışmalarında, sürdürülebilirlik eğitiminin Yeni Zelanda üniversitelerinin muhasebe müfredatında ne ölçüde yer aldığını ve verilen eğitimin ne ölçüde etkin olduğu konusunu, nitel ve

nicel araştırma tekniklerini kullanarak incelemişlerdir. Bu amaçla öncelikle akademisyenlere yüz yüze ve çevrimiçi anketler yapılarak, sürdürülebilirlik eğitimi hakkındaki algıları analiz edilmiştir. Ardından Yeni Zelanda muhasebe programlarında sürdürülebilirlik ile ilgili müfredat incelenmiştir. Anketlerden elde edilen bulgular değerlendirildiğinde katılımcıların sürdürülebilirlik eğitiminin önemli olduğunu ancak yeterli düzeyde olmadığını ifade ettikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların sürdürülebilirlik raporlamasında muhasebecinin önemli bir yeri olduğunu belirtmelerine rağmen bu rolün ne olduğu konusunda ise hemfikir olmadıkları belirtilmiştir. Akademisyenlerden elde edilen bulgularda ise sürdürülebilirlik konusunun lisans ve lisansüstü seviyede müfredata dahil edilmesi gerektiği, bunun öğrencilerin bilgi düzeyini arttırırken disiplinler arası bir yaklaşımla sürdürülebilirlik problemlerinin çözümüne muhasebenin ve muhasebecinin nasıl dahil edileceği konusunda algılarının artırılmasına yardımcı olacağı ifade edilmiştir.

Mburayi ve Wall (2018) sürdürülebilirliğin işletme bölümü müfredatına entegrasyonunun son yıllarda artan bir ilgi görmesinden yola çıktıkları çalışmada, muhasebe ve finans gibi daha nicel disiplinlere ne ölçüde entegre edildiğini ve sürecin zorluklarını incelemiştir. Araştırma bulgularına göre sürdürülebilirliği müfredata yerleştirme açısından muhasebe ve finans diğer yönetim disiplinlerinin gerisinde kalmaktadır. Çalışma, işletme bölümlerindeki muhasebe ve finans müfredatı bağlamında literatürün özgün bir analizini sunmakta ve geleceğin muhasebe ve finans profesyonelleri için sürdürülebilirliği müfredata dâhil etmenin yeni yollarını keşfetmeleri için bir çağrıda bulunmaktadır.

Boulianne, Keddie ve Postaire (2018) Fransa'daki muhasebe meslek mensuplarının sürdürülebilirlik konusundaki eğitim düzeylerini belirlemeyi amaçladıkları çalışmada çeşitli paydaşlarla görüşmeler yapmışlardır. Fransız hükümetinin kurumsal sürdürülebilirliğin raporlanmasını ve denetlenmesini talep ettiği, ancak hükümet tarafından finanse edilen muhasebe eğitim programlarında sürdürülebilirliğin kısıtlı bir oranda yer aldığı vurgulanmıştır.

Yüksel (2020), günümüzde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin tüm operasyonların odak noktası haline gelmesi ve muhasebe meslek mensuplarından değer yaratma, değeri koruma ve raporlama hususundaki beklentilerin artması nedeniyle sürdürülebilirlik eğitiminin önemini ortaya koyduğu bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada Türkiye'deki Yükseköğretim Kurumlarının muhasebe bölüm ve programlarında sürdürülebilirlikle ilgili derslerin varlığı ve sayısı incelenmiştir. Maxqda 2020 programı kullanılarak muhasebe müfredatları içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda sürdürülebilirlik ile ilgili ders sayısının toplam müfredattaki ders sayısının çok düşük bir yüzdesine sahip olduğu belirlenmiştir.

Al-Hazaima, Low ve Sharma (2021) sürdürülebilirlik eğitiminin muhasebe müfredatına entegrasyonu konusunda paydaş algıları üzerinde Ürdün'de bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma kapsamında üniversitelerde görev yapan muhasebe eğitimcileri, muhasebe öğrencileri, muhasebe profesyonelleri ve hükümet temsilcilerinden oluşan 702 paydaş ile görüşmeler yapılmıştır. Paydaşlara göre mevcut müfredat geleceğin muhasebecilerinin ve yöneticilerin eğitim ihtiyaçlarını sürdürülebilirlik perspektifinden karşılayamamaktadır. Araştırma sonucunda paydaşların sürdürülebilirlik eğitimini muhasebe müfredatına dâhil etmek istediği ve böylece çevresel ve toplumsal etkilerin yoğun şekilde görüldüğü alanlarda yaşanan değişikliklere karşı daha esnek ve daha güçlü yetkinliklere sahip olunmasına yol açılacağı vurgulanmıştır.

Lodhia, Sharma ve Low (2021) covid salgını öncesi ve sonrası dönemlerde sürdürülebilirlik ve muhasebeleştirilmesi üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada, sürdürülebilirlik raporlamasında ortaya çıkan zorlukları ele almıştır. Gelişmekte olan ülkeler için muhasebede hesap verebilirliğin iyileştirilmesi ve farkındalık eksikliği nedeniyle sürdürülebilirlik raporlamasının önündeki engelleri ortadan kaldırmak adına muhasebe eğitiminde sürdürülebilirliğin önemi vurgulanmıştır.

1. METODOLOJİ

Çalışmada, üniversite derecelendirme kuruluşları arasında yer alan Times Yükseköğretim Kuruluşu'nun (Times Higher Education-THE) 2021 yılı sıralaması kullanılarak belirlenen üniversitelerin lisans ve lisansüstü müfredatlarındaki sürdürülebilirlik ve türevi derslere ilişkin doküman analizi yapılmıştır. THE, dünya üniversite sıralaması yapan kuruluşlar arasında derecelendirme ölçülerini ayrıştırması ve ölçü yüzdelere erişim imkânı vermesi nedeniyle tercih edilmiştir. Kullanılan üniversite sıralama ölçüleri arasında araştırma, öğretim, atıflar, uluslararası görünüm ve sanayi geliri yer almaktadır. Bu çalışmada, analizin kapsamı gereği ve sıralama ölçüsü yüzdesinin yüksek olması nedeniyle öğretim kategorisi baz alınarak yapılan üniversite sıralaması kullanılmıştır.

Nitel araştırma tekniklerinden biri olan doküman analizi, basılı ve elektronik belge içeriklerini sistematik olarak analiz etmek için kullanılmaktadır. İlgili konu hakkında bir anlayış oluşturmak amacıyla ampirik bilgi geliştirme, inceleme ve yorumlama süreçlerini içermektedir (Corbin ve Strauus, 2008). Yöntemin, eğitim

alanında, eğitim programları, ders içerikleri, verilen bir eğitimin etkililiği ve eğitim uygulamalarının araştırılmasında kullanılmaya uygun bulunduğu belirtilmektedir (Sak vd.,2021:232).

Araştırma kapsamında yer alan üniversitelerin lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde İşletme ve Yönetim ile Muhasebe ve Finansman bölümlerinin ders müfredatlarında sürdürülebilirlik ve türevleri ile ilgili derslerin varlığı incelenmiştir. Çalışmada ders isimlerinde veya içeriklerinde sürdürülebilirlik, sürdürülebilirlik muhasebesi, kurumsal sosyal sorumluluk ve çevre muhasebesi gibi temel anahtar kelimeler araştırılmıştır. Ders isimleri değerlendirilirken, isminde ilgili anahtar kelimeler olmasa bile, içeriğinde sürdürülebilirlik konusu bulunan dersler de çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Araştırma sonucunda, çalışma kapsamında yer alan Türk ve diğer ülke üniversitelerinin sürdürülebilirlik bağlamında müfredat karşılaştırmaları yapılmış ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Çalışmada 25 Türk ve 25 diğer ülke üniversiteleri olmak üzere toplam 50 üniversite yer almaktadır. Bu üniversitelerin ders müfredatı incelenirken, tespit edilen derslerin zorunlu veya seçmeli kategorisinde yer almasına ilişkin ayırım yapılmamıştır. Ayrıca seçmeli derslerin açılıp açılmadığı araştırmada yer almamaktadır. Belirtilen bu konular çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır. Bazı üniversitelerin web sayfalarında ders müfredatlarının güncellenmemiş olmasından dolayı açılan dersleri tespit etme imkanı olamamıştır.

2. BULGULAR

THE Dünya Üniversiteleri Sıralaması eğitim-öğretim kategorisine göre alan bazlı yapılan çalışmada dünya sıralamasında ilk 25'i oluşturan üniversitelerin ders müfredatlarında sürdürülebilirlik derslerinin varlığı Tablo 1'de, Türkiye sıralamasında ilk 25'i oluşturan üniversitelerin müfredatlarında sürdürülebilirlik derslerinin varlığı ise Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1'de sunulduğu üzere çalışma kapsamında dünya sıralamasında ilk 25'te yer alan üniversitelerin 13'ü Amerika Birleşik Devletleri'nde, 2'si Birleşik Krallık'ta, 2'si Çin'de, 2'si Japonya'da, 1'er tane ise Rusya, İsviçre, Güney Kore, Fransa, Kanada ve Singapur'da bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile Muhasebe ve Finansman alanı kategorisinde dünyadaki ilk 25 üniversitenin %52'sini, Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan üniversiteler oluşturmaktadır. Tablo 2 incelendiğinde ise Türkiye'de bulunan ilk 25 üniversitenin 16'sı devlet, 9'u vakıf üniversitesidir. Bir başka ifadeyle Türkiye sıralamasındaki üniversitelerin %64'ü devlet, %36'sı vakıf üniversitelerinden oluşmaktadır.

Tablo 1'e göre dünya sıralamasındaki üniversitelerin %64'ünde lisans düzeyinde, %72'sinde yüksek lisans düzeyinde ve %16'sında doktora düzeyinde sürdürülebilirlik müfredatı tespit edilmiştir. Bu üniversitelerden, Harvard ve Duke Üniversitelerinin lisans ve lisansüstü program müfredatlarının tamamında sürdürülebilirlik yer alırken, Chicago Üniversitesi'nde hiçbir eğitim düzeyinin müfredatında sürdürülebilirliğin bulunmadığı görülmüştür.

Tablo 2'de sunulduğu üzere Türkiye sıralamasındaki üniversitelerin %48'inde lisans düzeyinde, %32'sinde yüksek lisans düzeyinde ve %12'sinde doktora düzeyinde sürdürülebilirlik dersleri bulunmaktadır. Bu kapsamda incelenen üniversitelerin, lisans ve lisansüstü program müfredatlarının tamamında sürdürülebilirlik yer alan hiçbir üniversite belirlenmemesine ek olarak 9 üniversitede ise hiçbir düzeyde sürdürülebilirliğe ilişkin ders olmadığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile Türkiye'de sıralamaya giren üniversitelerin %36'sında hiçbir düzeyde sürdürülebilirlik derslerinin yer almadığı söylenebilir. Sürdürülebilirlik dersleri bulunan üniversiteler, lisans düzeyinde 6 devlet ve 6 vakıf üniversitesi, yüksek lisans düzeyinde 4 devlet ve 4 vakıf üniversitesi, doktora düzeyinde ise 2 devlet ve 1 vakıf üniversitesi olarak tespit edilmiştir.

Tablo 1. Diğer Ülkelerde Faaliyet Gösteren Üniversitelerinin Müfredatlarında Sürdürülebilirliğin Varlığı

Alan Dünya Sıralaması	Genel Dünya Sıralaması	Üniversite	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora
1	3	Harvard University - Harvard Business School-ABD	√	√	√
2	2	Stanford University-ABD		√	
3	8	Yale University - School of Management-ABD		√	
4	1	University of Oxford-Saïd Business School-BİRLEŞİK KRALLIK	√	√	
5	5	Massachusetts Institute of Technology-ABD		√	
6	6	University of Cambridge -Judge Business School-BİRLEŞİK KRALLIK	√	√	
7	23	Peking University-ÇİN	√	√	
8	10	The University of Chicago-ABD			
9	36	The University of Tokyo-JAPONYA		√	

10	20	Tsinghua University-ÇİN		√	
11	13	University of Pennsylvania- The Wharton School-ABD	√	√	
12	17	Columbia University, Business School-ABD	√		
13	15	University of California, Los Angeles- Berkeley -ABD	√	√	
14	12	Johns Hopkins University - ABD	√		
15	20	Duke University-ABD	√	√	√
16	14	ETH Zurich-İSVİÇRE		√	√
17	174	Lomonosov Moscow State University-RUSYA	√		
18	22	The University of Michigan-Ann Arbor - Ross School of Business-ABD	√	√	
19	54	Kyoto University-JAPONYA	√	√	
20	26	New York University-ABD	√		
21	25	National University of Singapore-NUS Business School- SİNGAPUR	√	√	
22	18	University of Toronto-KANADA		√	
23	24	Northwestern University-ABD	√	√	
24	60	Seoul National University - Snu Business School-GÜNEY KORE			√
25	46	Paris Sciences et Lettres – PSL Research University Paris-FRANSA	√		
Müfredatında Sürdürülebilirlik Konusu Bulunan Üniversite Sayısı			16	18	4

Kaynak: THE Dünya Sıralaması. https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2021/world-ranking#!/page/0/length/25/subjects/3117/sort_by/scores_teaching/sort_order/asc/cols/scores. Erişim Tarihi: 20.03.2022

Tablo 2. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Üniversitelerin Müfredatlarında Sürdürülebilirliğin Varlığı

Alan Türkiye Sıralaması	Genel Dünya Sıralaması	Üniversite	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora
1	801–1000	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	√	√	
2	401–500	Koç Üniversitesi	√		
3	501–600	Hacettepe Üniversitesi			
4	501–600	Sabancı Üniversitesi			
5	801–1000	İstanbul Üniversitesi	√		
6	601–800	Bilkent Üniversitesi	√	√	
7	801–1000	İstanbul Teknik Üniversitesi			
8	601–800	Boğaziçi Üniversitesi		√	√
9	1001+	Ege Üniversitesi			√
10	1001+	Akdeniz Üniversitesi			
11	1001+	Erciyes Üniversitesi			
12	1001+	Bahçeşehir Üniversitesi			√
13	1001+	Gebze Teknik Üniversitesi	√		
14	801–1000	Karabük Üniversitesi	√		
15	1001+	Düzce Üniversitesi			
16	1001+	Atatürk Üniversitesi	√	√	
17	1001+	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	√	√	
18	1001+	Yeditepe Üniversitesi			
19	1001+	Çukurova Üniversitesi			
20	1001+	Marmara Üniversitesi	√		
21	601–800	Özyeğin Üniversitesi	√	√	
22	1001+	Süleyman Demirel Üniversitesi		√	
23	1001+	Atılım Üniversitesi	√		
24	1001+	Gaziantep Üniversitesi			
25	1001+	Başkent Üniversitesi	√	√	
Müfredatında Sürdürülebilirlik Konusu Bulunan Üniversite Sayısı			12	8	3

Kaynak: THE Türkiye Sıralaması. https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2021/world-ranking#!/page/0/length/25/locations/TUR/subjects/3117/sort_by/scores_teaching/sort_order/asc/cols/scores. Erişim Tarihi: 20.03.2022

Tablo 1 ve Tablo 2 karşılaştırıldığında lisans düzeyinde diğer ülke üniversitelerinin %64’ünde, Türk üniversitelerinin ise %48’inde, yüksek lisans düzeyinde diğer ülke üniversitelerinin %72’sinde, Türk üniversitelerinin %32’sinde, doktora düzeyinde diğer ülke üniversitelerinin %16’sında, Türk üniversitelerinin %12’sinde sürdürülebilirliğe ilişkin dersler olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3’te ise çalışma kapsamında incelenen 25 diğer ülke ve 25 Türk üniversitesi olmak üzere toplam 50 üniversitenin müfredatlarında tespit edilen sürdürülebilirlik, sürdürülebilirlik muhasebesi ve türevi dersler

karşılaştırmalı olarak yer almaktadır. Çalışmada doğrudan adında anahtar kelimeler yer almamış olsa da ders içeriğinde bu konulara yer veren dersler de çalışmaya dâhil edilmiştir. Farklı üniversitelerde aynı isimle açılan dersler Tablo 3'te birleştirilmiş ve tek bir ders olarak yer almıştır.

Tablo 3'te sunulduğu üzere lisans düzeyinde diğer ülke üniversitelerinin ders müfredatında 20 farklı ders adında veya içeriğinde sürdürülebilirlik, sürdürülebilirlik muhasebesi ve türevi dersler yer alırken, Türk üniversitelerinde 12 farklı ders tespit edilmiştir. Ders müfredatları içerisinde diğer ülkelerde "Accounting for Sustainability" ve Türk üniversitelerinde "Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Entegre Raporlama" adlı doğrudan muhasebe ile ilgili bir ders yer almaktadır.

Tablo 3. Diğer Ülke ve Türk Üniversitelerinde Sürdürülebilirlikle İlgili Tespit Edilen Dersler

	Diğer Ülke Üniversiteleri		Türk Üniversiteleri
Lisans	1	Environment & Sustainability	Çevresel Yönetim*
	2	Accounting For Sustainability	İşletmelerde Sürdürülebilirlik
	3	Business Analytics For Energy And Sustainability	İşletmelerde Sürdürülebilirlik Yönetimi
	4	Carbon Capture	Kurumsal Sorumluluk*
	5	Climate Change And Sustainability: Economic And Ethical Dimensions	Kurumsal Sosyal Sorumluluk*
	6	Climate Policy And Technology	Kurumsal Sürdürülebilirlik
	7	Corporate Social Responsibility	Sürdürülebilir Kalkınma
	8	Economic And Financial Methods For Sustainable Development	Sürdürülebilir Üretim
	9	Electricity And Systems Markets	Sürdürülebilirliğe Giriş
	10	Entrepreneurial Opportunities İn Sustainable Living	Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Entegre Raporlama
	11	Environmental & Energy Economics And Policy	Sürdürülebilirlik ve İşletme Değeri Yaratma
	12	Environmental Economics	Verimlilik ve Sürdürülebilir Üretim
	13	Environmental Economics And Climate Change	
	14	Environmental Management: Law & Policy	
	15	Ethical Leadership And Corporate Strategy	
	16	Marketing For Impact: Strategies For Sustainable Business	
	17	Product And Brand Management*	
	18	Seminars İn Accounting: Advanced Corporate Governance	
	19	Sustainability & Environmental Management	
	20	Technology, Environment, Economics, Sustainability	
Yüksek Lisans	1	Sustainability Systems	Çevre Muhasebesi*
	2	Economics Of Energy, Innovation, And Sustainability	Entegre Raporlama
	3	Economics Of Sustainable Development	Hile Denetimi ve Muhasebe Etiği*
	4	Environmental Challenges And Business	Integrated Reporting And Behaviour
	5	Environmental Sustainability And Value Creation	İş Dünyasında Etik*
	6	Ethics And Corporate Responsibility	İş Etiği ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk
	7	Financing Green Technologies	Kurumsal Yönetim*
	8	Global Leadership: Topics İn Business & Societyc*	Kurumsal Yönetişim ve Sosyal Sorumluluk
	9	Impact: Taking Social Innovation To Scale*	Muhasebe Kültürü ve Etiği*
	10	Industry Dynamics And Sustainability	Muhasebe Mesleği ve Etik*
	11	Legal And Ethical Environment Of Business	Stratejik Sürdürülebilirlik İletişimi
	12	Legal Studies & Business Ethics*	Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Entegre Raporlama
	13	Managing Sustainable Operations	Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Raporlaması
	14	Managing The Transition To Sustainable Mobility	
	15	Responsibility İn Global Management*	
	16	Risks, Opportunities, And Investments İn The Era Of Climate Change	
	17	Sustainability	
	18	Sustainability & Financial Markets	
	19	Sustainability Finance	

	20	Sustainability Reporting And Analysis	
	21	Sustainability Start-Up Seminar	
	22	Sustainability Systems	
	23	Sustainable Business Capstone Consulting Clinic	
	24	Sustainable Supply Chain Management	
	25	Tools in Sustainable Finance	
Doktora	1	Risks, Opportunities, And Investments In The Era Of Climate Change	Management Of Ethical Issues And Sustainability
	2	Technological Innovations and Sustainability Transitions	Multinational Enterprises And The Global Business*
	3		Sürdürülebilirlik Yönetimi

* İçeriğinde sürdürülebilirlik konuları içermektedir.

Yüksek lisans düzeyinde diğer ülke üniversiteleri müfredatında sürdürülebilirlikle ilgili 25 farklı ders yer alırken Türk üniversitelerin müfredatında 13 farklı ders yer almaktadır. Bu derslerden diğer ülke üniversitelerinde “Sustainability Reporting and Analysis” doğrudan muhasebe ile ilgili bir ders iken Türk üniversitelerinde “Çevre Muhasebesi”, “Entegre Raporlama”, “Integrated Reporting and Behavior”, “Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Entegre Raporlama”, “Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Raporlama” olmak üzere 5 ders doğrudan muhasebe alanında sürdürülebilirlik ile ilgilidir.

Tablo 3’te doktora düzeyinde diğer ülke üniversitelerinde 2, Türk üniversitelerinde 3 adet ders yer almaktadır. Bu derslerin ise doğrudan sürdürülebilirlik muhasebesi müfredatı içermediği tespit edilmiştir. Ancak lisans ve lisansüstü derslerin adında veya içeriğinde sürdürülebilirlik ile ilgili konular geçen diğer derslerin olması, bu konuda eğitim alan öğrencilerde farkındalık yaratması ve konuyu kavramaları bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsan etkinlikleri ile atmosfere salınan sera gazı birikimlerindeki hızlı artış nedeniyle iklimde meydana gelen değişiklikler olarak tanımlanan küresel iklim değişikliği son yıllarda bir kriz haline dönüşmüştür. IPCC 2021 yılı raporunda, dünyanın küresel iklim sisteminin yıllardır hiç görülmediği kadar kötüleştiği bildirilmiş ve kötüleşmenin sebebi olarak insan faaliyetlerine vurgu yapılmıştır. Kırmızı kodla yayınlanan bu raporda, gerekli tüm önlemler alınsa bile, küresel sıcaklığın düzene girmesinin 20-30 yıl süreceği ve hatta bazı değişimlerin binlerce yıl boyunca geri döndürülemeyeceği belirtilmektedir. Covid-19 pandemisi de bu krizin boyutunun herkes tarafından fark edilmesinde etkin rol oynamıştır. Pandemi, nedenleri ve sonuçları ile değerlendirildiğinde artık gezegenin sınırlarının zorlandığını ve sürdürülemez hale geldiğini tüm insanlığa açıkça göstermektedir.

İklim değişikliğinin sonuçları dünyanın her yerinde artık çok daha fazla hissedilmektedir. İklim değişikliği kavramı yerini iklim aciliyeti kavramına bırakmıştır. İklim değişikliği kaynaklı sorunlar, gezegenimiz, ülkeler, bireyler ve işletmelerin geleceği için önemli bir tehdit unsurudur. İşletmeler bazında sürdürülebilirlik ve süreklilik kavramları değerlendirilirken, ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerin takip edilmesi ve bu etkilere ilişkin bilgilerin üretilmesi önem arz etmektedir. Ancak geleneksel muhasebe sistemi, hissedarların kârlarını maksimize etmeye yönelik ekonomik faaliyetlere odaklanırken, sosyal ve çevresel etkilerin ölçülmesinde yetersiz kalmaktadır. İşletmelerin paydaşları, günümüzde sadece işletmelerin ne kadar kâr ettiği ile değil, bu kârın nasıl elde edildiği bilgisini de öğrenme beklentisindedirler. Bu beklentiyi karşılamak için kurumsal raporlamada köklü değişimler meydana gelmiştir.

Muhasebe çalışanları, finansal ve finansal olmayan bilginin şeffaf bir şekilde raporlanmasında ve işletme yönetimine karar verirken ihtiyaç duydukları bilgiyi sağlamada çok önemli bir yere sahiptir. Muhasebe çalışanlarının bu fonksiyonlarını yerine getirebilmeleri ve kamu çıkarları doğrultusunda, gelecekte meydana gelebilecek çevresel sorunları önlemeye katkıda bulunmaları ve sürdürülebilirlik muhasebesini uygulayabilmeleri için sürdürülebilirlik eğitimi almış olmalarının önemi birçok çalışmada belirtilmektedir. Pek çok teorisyen, sürdürülebilirlik için insani faaliyetlerin ve düşünme alışkanlıklarının yeniden yapılandırılmasının gerekli olduğu konusunda hemfikirdir. Eğitim kurumları ise sürdürülebilirlik için yeniden yapılanma sürecinde hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda, bu konunun, işletme ve muhasebe alanında eğitim veren üniversitelerin ders müfredatlarında ne ölçüde yer aldığı konusu da son derece önemlidir. Çalışmada bu amaçla THE Dünya Üniversiteleri Sıralaması eğitim-öğretim kategorisi, Muhasebe ve Finansman alanındaki ilk 25’e giren dünya üniversiteleri ve ilk 25 üniversite arasında yer almamakla birlikte aynı kategoride yer alan Türk üniversitelerinden ilk 25’inin lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde İşletme, Yönetim ile Muhasebe ve Finansman bölümlerinin müfredatlarında sürdürülebilirlik ve türevleri ile ilgili derslerin bulunup

bulunmadığı doküman analizi yöntemi ile incelenmiş ve ardından yerli ve yabancı üniversitelerde sürdürülebilirlik müfredatı karşılaştırılması yapılmıştır.

Doküman analizi ile yapılan çalışmada lisans düzeyinde diğer ülke üniversitelerinin %64'ünde, Türk üniversitelerin ise %48'inde, yüksek lisans düzeyinde diğer ülke üniversitelerinin %72'sinde, Türk üniversitelerinin %32'sinde, doktora düzeyinde diğer ülke üniversitelerinin %16'sında, Türk üniversitelerinin %12'sinde sürdürülebilirliğe ilişkin dersler olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu verilere göre sürdürülebilirlik konusunda işletme, yönetim ve muhasebe konusunda eğitim veren yabancı üniversitelerin ders müfredatlarında eksiklikler olduğu, Türk üniversitelerinde ise bu eksikliğin çok daha dikkat çekici olduğu düşünülmektedir. Özellikle yüksek lisans düzeyinde yabancı ve Türk üniversiteler arasındaki farkın oldukça belirgin olduğu söylenebilir. Araştırmada yer alan yabancı üniversitelerden Harvard ve Duke Üniversitelerinin lisans ve lisansüstü programlarının tamamında sürdürülebilirlik müfredatı yer alırken, ülkemizde tüm düzeydeki programlarda sürdürülebilirlik ile ilgili dersi bulunan bir üniversite tespit edilememiştir. Ayrıca ülkemizde çalışma kapsamında yer alan üniversitelerin %36'sının müfredatında sürdürülebilirlik ile ilgili herhangi bir ders bulunmadığı belirlenmiştir.

Ders isimlerine göre yapılan araştırmada ise ders müfredatlarında sürdürülebilirlik muhasebesi ile ilgili derslerin Türk ve diğer ülke üniversitelerinde sürdürülebilirlikle ilgili diğer derslere nazaran görece daha az yer aldığı söylenebilir. Sürdürülebilirlik hakkında multidisipliner bir yaklaşımla öğrencilerde farkındalık yaratmak, bilgi birikimini arttırmak, öğrencilerin bu konuda çok daha bilinçli olmasını sağlamak açısından sürdürülebilirlik ile ilgili diğer derslerin olması her ne kadar faydalı bir yaklaşım olsa da sürdürülebilirlik muhasebesinin müfredatta daha çok yer alması gerektiği düşünülmektedir. Bu anlamda diğer ülke üniversitelerinde de aynı eksikliğin olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak sürdürülebilirlik muhasebesi ve sürdürülebilirlik raporlamasının çok önemli hale geldiği günümüzde bu konuda çalışacak olan muhasebe profesyonellerinin lisans ve lisansüstü düzeyde sürdürülebilirlik ile ilgili aldıkları eğitimin pek çok üniversitede yetersiz olduğu söylenebilir. Ancak diğer ülke üniversitelerinde de bu yetersizlik söz konusudur. Sürdürülebilirlik raporlaması yapan muhasebe çalışanlarının öncelikle sürdürülebilirlik konusunu içselleştirmelerinin gerekli olduğu dikkate alındığında bu konunun çok hızlı bir şekilde çözümlenmesi gereken bir sorun olduğu söylenebilir. Sürdürülebilirlik raporlamalarının ise işletmeler ve paydaşları tarafından önemi düşünüldüğünde bu eksikliğin ivedilikle giderilmesinin gelecek nesiller için de yerine getirilmesi gereken bir görev olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda, muhasebe müfredatlarında sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik muhasebesi ile ilgili ders sayısının artırılması ve birçok ders içeriğinde sürdürülebilirliğe yer verilmesi önerilmektedir.

Bu çalışmada ders müfredatlarında sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik muhasebesi yer alan seçilmiş 25 yabancı ve 25 Türk üniversitede araştırma yapılmıştır. Çalışmanın daha objektif sonuçlar vermesi adına sonraki çalışmalarda üniversite sayılarının artırılarak araştırmanın tekrarlanması ve müfredatta yer alan derslerin ne ölçüde açılmış olduğunun tespiti önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Al-Hazaima, Huthaifa ve diğ., (2021) "Perceptions of Salient Stakeholders On The İntegration Of Sustainability Education into The Accounting Curriculum: A Jordanian Study", *Meditari Accountancy Research*, 29(2), 371-402, <https://doi.org/10.1108/MEDAR-02-2020-0708>.
- Alptekin, Cihan ve Can İsmail, (2021) "Entegre Raporlamanın Sürdürülebilir Kalkınma ve İşletmeler Üzerindeki Etkisine İlişkin Kavramsal Çerçeve", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), 781-803, <https://doi.org/10.18074/ckuibfd.1007561>.
- Bebbington, Jan ve Thomson, Ian, (2001) "Commentary on: Some Thoughts On Social And Environmental Accounting Education", *Accounting Education*, 10:4, 353-355, DOI:10.1080/09639280210121141.
- Botes Vida ve diğ., (2014) "Is Accounting Education Sufficiently Sustainable?", *Sustainability Accounting, Management And Policy Journal*, 5(1), 95-124, DOI 10.1108/SAMPJ-11-2012-0041
- Boulianne Emilio ve diğ., (2018) "Noncoverage of Sustainability Within The French Professional Accounting Education Program", *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 9(3),313-335, <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-09-2017-0119>.
- Bruyninckx, Hans, "Solidarity Key to Covid-19 Recovery And A Better, Sustainable Future, European Environment Agency", erişim tarihi: 09.02.2022, <https://www.eea.europa.eu/articles/solidarity-key-to-covid19-recovery>.
- Contrafatto, Massimo, (2013) "'Utopia' and 'Passion': a Commentary on 'Sustainability and Accounting Education: The Elephant in the Classroom'", *Accounting Education*, 22(4), 336-339, <https://doi.org/10.1080/09639284.2013.817797>.
- Corbin, Juliet ve Strauss, Anselm, (2008) *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* 3rd edition. USA: Sage Publishing, <https://doi.org/10.4135/9781452230153>.
- Dyllick, Thomas ve Hockerts, Kai, (2002) "Beyond the Business Case For Corporate Sustainability", *Business Strategy and the Environment*, 11, 130-141. <https://doi.org/10.1002/bse.323>.
- Euronews, erişim tarihi:13.02.2021, <https://tr.euronews.com/2021/08/09/bm-den-k-rm-z-kodlu-rapor-iklim-krizi-her-erde-daha-once-hic-gorulmemis-duzeyde-kotulesti>
- Ettinger Joshua, ve diğ., (2021) "What's Up With The Weather?" Public Engagement With Extreme Event Attribution In The United Kingdom, *Weather, Climate and Society*, 13(2), 341-352, DOI: <https://doi.org/10.1175/WCAS-D-20-0155.1>.
- Gray, Rob, (2010) "Is Accounting For Sustainability Actually Accounting For Sustainability And How Would We Know? An Exploration Of Narratives Of Organizations And The Planet", *Accounting, Organizations and Society*, 35(1), 47-62, <https://doi.org/10.1016/j.aos.2009.04.006>.
- Gray, Rob, (2013) "Sustainability + Accounting Education: The Elephant in the Classroom", *Accounting Education*, 22(4), 308-332, <https://doi.org/10.1080/09639284.2013.817795>.
- Hazelton, James ve Haigh, Matthew, (2010) "Incorporating Sustainability İnto Accounting Curricula: Lessons Learnt From An Action Research Study", *Accounting Education*, 19(1-2), 159-178, <http://dx.doi.org/10.1080/09639280802044451>.
- IFAC (2012). "Policy position 5: a definition of the public interest, erişim tarihi: 17.02.2022 <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/PPP%205%20%282%29.pdf>
- IPCC, (2021). *Climate Change (2021) The Physical Science Basis Summary, Contribution to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, s:1-40* erişim tarihi:13.02.2022, https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_SPM_final.pdf,
- Kardeşoğlu, Seval ve Yazıcı, Resul, (2021) "Türkiye'de kurumsal Yönetişim ve Sürdürülebilirlik" *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ağustos 2021 Özel Sayı, 113-136.
- Laine, Matias, (2013) "A Commentary on Sustainability and Accounting Education: The Elephant in the Classroom", *Accounting Education*, 22(4), 333-335, <https://doi.org/10.1080/09639284.2013.817796>.
- Lange, Elizabeth A. ve Kerr, Stephen G. (2013) "Accounting and Incentives for Sustainability in Higher Education: An Interdisciplinary Analysis of a Needed Revolution", *Social Responsibility Journal*, 9(2), 210-219. <https://doi.org/10.1108/SRJ-08-2011-0058>
- Lodhia, Sumit, ve diğ. (2021) "Creating Value: Sustainability and Accounting For Non-Financial Matters İn The Pre-And Post-Corona Environment," *Meditari Accountancy Research*, 29(2),185-196. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-03-2021-1249>.
- Mburayi, Langton ve Wall, Tony. (2018) "Sustainability in the Professional Accounting And Finance Curriculum: An Exploration", *Higher Education, Skills and Work Based Learning*, 8(3), 291-311, <https://doi.org/10.1108/HESWBL-03-2018-0036>.
- Sak, Ramazan, ve diğ. (2021) "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi", *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>.
- Schaltegger, Stefan ve Zvezdov, Dimitar, (2015) "Gatekeepers of Sustainability İnformation: Exploring The Roles of Accountants", *Journal of Accounting & Organizational Change*, 11(3), 333-361.

- Sharma, Umesh ve Kelly, Martin, (2014) “Students’ Perceptions Of Education For Sustainable Development İn The Accounting And Business Curriculum At A Business School in New Zealand”, *Meditari Accountancy Research*, 22(2),130-148.
- Signitzer, Benno ve Prexl, Anja, (2008) “Corporate Sustainability Communications: Aspects of Theory and Professionalization”, *Journal of Public Relations Research*, 20(1), 1-19, <https://doi.org/10.1080/10627260701726996>
- Sultanoğlu, Banu ve Özerhan, Yıldız, (2020) “İklim Değişikliği Raporlaması: Türkiye’deki İşletmelerin Gönüllü Karbon Saydamlık Projesi (Cdp) Açıklamaları”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi Özel Sayı*, 22, 176-194, <https://doi.org/10.31460/mbdd.643332>.
- Sultanoğlu, Banu ve Akdoğan, Nalan, (2020) “IIRC Çerçevesi Kapsamında Entegre Raporlardaki İçerik Öğelerinin Türkiye ve Uluslararası Karşılaştırılması ve Entegre Raporların Düzenlenmesinde Sürdürülebilirlik Raporlarındaki Bilgilerin Kullanımı”, *Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi Özel Sayısı*, 22, 20-46. <https://doi.org/10.31460/mbdd.646683>.
- THE Dünya Sıralaması. https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2021/world-ranking#!/page/0/length/25/subjects/3117/sort_by/scores_teaching/sort_order/asc/cols/scores. Erişim Tarihi: 20.03.2022
- THE Türkiye Sıralaması. https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2021/world-ranking#!/page/0/length/25/locations/TUR/subjects/3117/sort_by/scores_teaching/sort_order/asc/cols/scores. Erişim Tarihi: 20.03.2022
- Tüm, Kayahan, (2014) “Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Muhasebeye Yansımaları: Sürdürülebilirlik Muhasebesi”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5 (1), 58-81.
- United Nations World Commission on Environment and Development (WCED), (1987). *Our Common Future*, Oxford University Press: New York, USA.
- Yalçın, Esra, (2021) “Dünyanın Sınırlarında Yeni Bir Gerçek: Sürdürülebilirlik”, *Edu 7: Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(12), 2021:111-114.
- Yüksel, Filiz, (2020) “Sustainability in Accounting Education Given By Turkey Higher Education Institutions, *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 11(3), 393-416, DOI: 10.17569/tojqi.688337.
- Zulkifli, Norhayah, (2011) “Social and Environmental Accounting Education And Sustainability: Educators”, *Perspective, Journal of Social Sciences*, 7 (1), 76-89, DOI: 10.3844/jssp.2011.76.89.